

предмету важливим буде правильний вибір місця проведення та інформаційна наповненість екскурсії. Можливе також проведення комплексних екскурсій, під час яких також будуть реалізовані міжпредметні зв'язки.

Список використаних джерел:

1. Покоłodна М. М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. Харків: Харків. нац. ун- т міськ. госп-ва ім.О.М.Бекетова, 2017. 180 с.
2. Червінська О. В, Яковлева В. А. Методичні аспекти проведення географічних екскурсій. Geographical science and tourism. 2023.
3. Психологічні основи організації провідної діяльності підлітків : навч.посібник [для студ. природничо- географічного факультету] / О. І. Бедлінський, В. О. Бедлінський. Суми : Вид –во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2011. 136 с.
4. Лаврук М. М. Методика навчання географії : практична і самостійна робота студентів : навчально-методичний посібник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 136 с.

НАБУТТЯ ПРАКТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ГЕОЛОГІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА У ГУРТКОВІЙ РОБОТІ

О. П. Кізенко

[*oksana.geolog1@gmail.com*](mailto:oksana.geolog1@gmail.com)

комунальний заклад «Дитячий екологічний центр» Кам'янської міської ради, м. Кам'янське

Актуальність роботи гуртка «Геологічне краєзнавство» в освітньому процесі комунального закладу «Дитячий екологічний центр» Кам'янської міської ради полягає у тому, що геологічне краєзнавство є важливим етапом вивчення вихованцями взаємозв'язків між фізико-географічними об'єктами, природою та суспільством, пізнання рідного краю, вивчення та збереження багатств навколишнього середовища, формування геологічних та краєзнавчих знань, умінь і навичок засобами позашкільної освіти. Гурток «Геологічне краєзнавство» працював з вересня 2019 року. Колектив гуртка (рік навчання – 2) налічував 10 вихованців віком від 12 до 14 років.

Програма гуртка містить відомості, які поглиблюють і доповнюють зміст предметів з географії, економіки, що вивчаються в закладах середньої освіти. Особливо слід підкреслити різнобічний зв'язок геології з географією. Такі теми з геології, як «Літосфера», «Геологічна будова, рельєф та корисні копалини» та ін. включені до навчальних програм шкільного курсу географії, що сприятиме кращому засвоєнню юними геологами знань з геології та географії.

Метою програми гуртка є набуття вихованцями компетентностей засобами геологічного краєзнавства. Основні завдання програми полягають у формуванні пізнавальної, практичної, творчої, інформаційної та соціально-комунікативної компетенцій, які є обов'язковими та необхідними складовими освітнього процесу.

Практична компетентність: уміння досліджувати та описувати геологічні об'єкти, проводити пошукові роботи, готувати колекції, оформляти польовий зошит та щоденник досліджень, орієнтуватися на місцевості за допомогою карти та компасу, дотримуватися основних правил техніки безпеки при участі в

екскурсійних подорожах; брати участь в природоохоронних конкурсах, науково-дослідницьких роботах.

Для набуття вихованцями гуртка практичної компетентності засобами геологічного краєзнавства проводяться екскурсії та практичні заняття, які складають більшу кількість годин, ніж теоретичні заняття. Для закріплення та реалізації отриманих знань, умінь та навичок навесні проводяться геолого-краєзнавчі заходи. Перевірка сформованих компетентностей виконується під час проведення практичних занять, відвідування музейних та екскурсійних об'єктів.

Вихованці гуртка «Геологічне краєзнавство» приймають активну участь в природоохоронних конкурсах та науково-дослідницьких роботах, є постійними учасниками та переможцями міських, обласних та Всеукраїнських акцій, конкурсів.

Під час проведення занять створюються умови, які сприяють всебічному розвитку кожного вихованця як особистості, розкриває її творчі здібності та таланти. Розвивається у гуртківців інтерес до геологічних знань, спадщини, культурних краєзнавчих об'єктів, сприяє самореалізації дитини.

Поєднуються традиційні і нетрадиційні форми організації гурткових занять, активно використовує інноваційні форми і методи навчання, ділового спілкування в поєднанні з науково-дослідницькою, експериментальною та пошуковою роботою: актуалізація, формування пізнавального інтересу, заохочення, виконання творчих завдань, створення ситуації взаємодопомоги, краєзнавчі експедиції, екскурсії, віртуальні екскурсії-подорожі, практичні заняття, подорож екологічною стежкою, квести, тощо. Екскурсії та практичні заняття є обов'язковими та необхідними складовими освітнього процесу, складають більшу кількість годин, ніж теоретичні заняття.

Для закріплення та реалізації отриманих знань, умінь та навичок навесні проводяться геолого-краєзнавчі заходи в межах рідного міста.

Так, у жовтні 2020 року була проведена краєзнавча екскурсія (екологічна стежка) по штучних соснових лісонасадженнях лівого берега м. Кам'янського від 10-го до 4-го мікрорайону, під час якої вихованці ознайомилися з особливостями різноманіття флори та фауни, побачили рослини, які занесені до Червоної книги України.

Геолого-краєзнавча екскурсія до лодочної стоянки № 1 УТМР в селищі Романково м. Кам'янського сприяла вивченню відслонення та опису гірських порід на відслоненні.

Геолого-краєзнавча екскурсія до заплави р. Дніпро в район Дніпробуд м. Кам'янського – для відбору зразків піску та опису у польовому щоденнику з подальшим дослідженням його гранулометричного складу ситовим методом.

Геолого-краєзнавча екскурсія до р. Дніпро (правобережжя, район Дніпробуд) – для проведення гідрологічних досліджень, вивчення дебіту річки поплавковим методом, ознайомлення з методом відбору проб води.

Велика увага приділяється створенню найсприятливіших умов для навчання, виховання і розвитку дітей, обов'язково враховуючи індивідуальні особливості. Щоб заняття дітям приносили моральне задоволення, завжди

шукаємо шляхи, щоб викликати у дітей інтерес до виконання завдань. Охоче запроваджуємо інновації, розробляємо методичні матеріали геологічно-краєзнавчого спрямування, досліджуємо з гуртківцями краєзнавчі історичні та природні об'єкти рідного краю, збираємо, систематизуємо матеріали пошукової діяльності, вивчаємо геологічні особливості Дніпропетровщини.

Під час краєзнавчих екскурсій вихованці заповнюють польові щоденники, досліджень, орієнтуються на місцевості за допомогою компасу, досліджують природні ресурси та ландшафти нашого регіону. Таким чином у гуртківців формуються практичні навички роботи з колекціями гірських порід, мінералів, корисних копалин, користування гірничим компасом, формується свідоме ставлення до власного здоров'я.

Створена методична розробка з організації проведення геолого-краєзнавчої екскурсії до відслонення гранітів на правобережжі р. Дніпро в м. Кам'янське, яка на Всеукраїнському конкурсі науково-методичних розробок та віртуальних ресурсів з еколого-натуралістичного напрямку позашкільної освіти в номінації «Методичні рекомендації та навчально-методичні посібники з організації науково-дослідницької та еколого-природоохоронної діяльності в закладах освіти різного типу для учнів різних вікових категорій» у 2019 році була відзначена грамотою за активну участь.

Оформлені дві розробки:

- розробка практичного заняття гуртка «Геологічне краєзнавство» на тему «Штучне вирощування кристалів»;
- розробка теоретичного заняття гуртка «Геологічне краєзнавство» на тему «Методи видобутку корисних копалин. Енергетична сировина».

В Дитячому екологічному центрі розташований Міжшкільний екологічний музей, який є важливою ланкою в освітній системі міста та області з безперервного екологічного виховання і освіти підрастаючого покоління. Музей працює вже 25 років, тому в освітньому процесі широко використовується інноваційна модель екологічної освіти й виховання «Музейна педагогіка – в дії». Експозиція містить 3484 справжні експонати. Археологічні знахідки, колекції мінералів та корисних копалин активно використовуються керівником під час занять з вихованцями. Високий рівень професійних знань керівника гуртка з геології дає можливість надати більше цікавої та корисної інформації. Такий підхід сприяє більшій ефективності проведення занять, розширенню знань про екологію Дніпропетровщини тощо.

Проводяться екскурсії по залах музею як для вихованців гуртків закладу, так і для всіх бажаючих, де вони отримують інформацію про екологічні проблеми м. Кам'янське.

Вихованці гуртка «Геологічне краєзнавство», які входять до складу ради музею, залучаються до активної роботи та співтворчості з педагогами, допомагають їм у пошуковій діяльності та роботі з фондами музею.

Пандемія, пов'язана із поширенням хвороби COVID-19, створила труднощі в освітньому процесі навесні 2020 року – був встановлений карантин та обмежувальні заходи. Разом з іншими педагогами педагог працювала над впровадженням інноваційної – дистанційної форми навчання вихованців.

На сайті закладу розміщений авторський актуальний контент керівника гуртка. База науково-методичних матеріалів ДЕЦ у 2020 році поповнилась онлайн-матеріалами керівника гуртка «Геологічне краєзнавство»: створені презентації: «Віртуальна оглядова екскурсія по залах Міжшкільного екологічного музею»; Віртуальна екскурсія у Геологічному музеї Кам'янського державного енергетичного технікуму; «Мінерали, їх види, форми та властивості»; «Геоекологічні проблеми при видобутку родовищ корисних копалин Дніпропетровської області»; змонтований відео-ролік експрес-заняття на тему «Гірничий компас»; тестові онлайн-завдання: «Мінерали, їх види, форми та властивості».

Керівник гуртка залучає вихованців до дослідницької діяльності. У травні 2020 року стартував Всеукраїнський науково-освітній проєкт «Вчителі та учні досліджують явище цвітіння водойм в Україні». В групу, яка долучилася до участі в ньому, ввійшов вихованець гуртка Кізенко Олексій, який активно досліджував явище цвітіння води в р. Дніпро, вивчав водорості під мікроскопом. Робота на Всеукраїнському рівні зайняла 1 місце. Педагогу Кізенко О. П. наданий сертифікат учасника проєкту за сприяння та забезпечення успішного науково-педагогічного супроводу учнівських досліджень.

«ТОПОГРАФІЧНИЙ ОПИС ПОЛТАВСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ» ФЕДОРА КАРУНОВСЬКОГО (1809 Р.) ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ З ГЕОГРАФІЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА

Є. В. Копилець

poltour75@gmail.com

*кафедра географії, методики її навчання та туризму Полтавського
національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка, м. Полтава*

Одним із порівняно недавно (трохи більше як чверть століття тому) уведених до широкого наукового обігу джерел інформації з географічного краєзнавства Полтавщини є «Топографічний опис Полтавської губернії, складений старшим вчителем Полтавської губернської гімназії Федором Каруновським 1809 року». Його уміщено в упорядкованому Т. Б. Ананьєвою виданні «Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст.», що побачило світ 1997 р. [3, с. 192-229]. Публікація доповнена примітками, які підготували О. І. Гуржій та О. А. Куликова [3, с. 274-277]. Там же наведено стислі відомості про автора опису, які базуються на опублікованому 1907 р. матеріалі В. Л. Василевського [1, с. 248-249; 3, с. 274].

У 2019 р. В. Л. Маслійчук на основі документів Державного архіву Харківської області оприлюднив значно повнішу біографію Ф. Ф. Каруновського. Якщо раніше автор «Топографічного опису Полтавської губернії» поставав насамперед схильним до пияцтва скандалістом, який не заприязнився ні з колегами, ані з директором гімназії, то нові факти засвідчили, що Каруновський був «непересічною постаттю і помітним науковцем на